

Existential Exciting

פרשת וישלח תשע"ט

Now Dinah — the daughter of Leah, whom she had borne to Jacob — went out to look over the daughters of the land. ² Shechem, son of Hamor the Hivvite, the prince of the region, saw her; he took her, lay with her, and violated her. ³ He became deeply attached to Dinah, daughter of Jacob; he loved the maiden and appealed to the maiden's emotions. ⁴ So Shechem spoke to Hamor, his father, saying, "Take me this girl for a wife."

3 Inside Story - Ed. R. Tawber

9. This explains the connection between Leah's "going out" to greet Jacob cited by Rashi and Dinah's foray to the pagan daughters of Canaan. Leah, the Torah tells us, had just purchased Rachel's conjugal rights with Jacob in return for the mandrakes her son, Reuben, had picked in the field. When Jacob came home that evening, "Leah went out to greet him, and said: 'You shall come to me, for I have hired you with my son's mandrakes'" (Genesis 30:16). At first glance, Leah's behavior (like Dinah's) seems unbecoming the modesty of the Jewish woman; but Rashi, in his commentary on the following verse, considers the Torah's recounting of the incident to be in praise of Leah, lauding the fact that "she desired and sought to increase the tribes [of Israel]." In other words, while Leah's ability to positively influence others was not actualized by her in her personal life (as

4 Our sages note that in the opening verse of its account the Torah introduces Dinah as Leah's child. She is not referred to as "the daughter of Jacob," or "the daughter of Jacob and Leah," or even as "the daughter of Leah and Jacob," but as "the daughter of Leah, whom she bore to Jacob." Rashi explains:

*Because of her "going out," she is called "the daughter of Leah." For [Leah], too, was an "outgoer," as it is written, "And Leah went out to greet him." Regarding her it has been said, "Like mother, like daughter."*²

1. בת לאה — The daughter of Leah. Because Dinah went out — in contradiction to the code of modesty befitting a daughter

of Jacob — she is called the daughter of Leah because Leah, too, was excessively outgoing [see above, 30:16]. With this in mind, they formulated the proverb, "Like mother like daughter" (Rashi). Even though the Sages teach that Dinah was lured out of the house, this implied criticism is valid, for she would not have gone if it had not been natural for her to be too extroverted. She is also called the daughter of Jacob (vs. 3,7), because his distinguished reputation [in addition to her great beauty (Radak)] influenced Shechem to covet her (Or HaChaim).

רוח אליהו

ר' טה

5

רלה

יצאנית בת יצאנית

בתחילת מעשה דינה נאמר (לד, א) ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב וגו'. לא נאמר 'בת יעקב' אלא 'בת לאה', כפי שמסבירים חז"ל (תנחומא וישלח ז), והובא בפירוש רש"י, להדגיש כי היתה יצאנית בת יצאנית. אצל לאה גם כן מצינו יצאנות, שנאמר (בראשית ל, טו) ותצא לאה לקראתו, ויצאת דינה לראות בבנות הארץ קשורה אפוא ליציאה זו של אמה.

לכאורה הדבר דורש הבנה.

* הלא ביציאת לאה לקראת יעקב במעשה הדודאים היו לה כוונות נשגבות. היא הפכה עולמות כדי לזכות ביששכר, שהוא התורה, ובגמרא מובא (מדה לא, א) שאף הקב"ה סייע באותו מעשה, שיצא הימנה יששכר.

* כיצד אם כן יש בכך, למרות זאת, תביעה על לאה, עד ששייך לומר שיציאה זו היה בכוחה לגרום את יציאת דינה לראות בבנות הארץ.

In fact, Dinah went out to discover for herself the amoral lifestyle of Shechem's daughters and to appreciate how different she was. Moreover, she hoped to be rewarded for being exposed to Shechem's promiscuous behavior and yet not following in their ways [a type of behavior sanctioned by the Talmud on occasion (cf. Avodah Zarah 17b)].

✓ Dinah's motives while doubtlessly sincere were mistaken for several reasons. As our Rabbis state, פרוצה קורא לנב (literally, a breach invites the thief), exposing yourself to a lewd environment in the hope that you will be rewarded rather than affected negatively is an unacceptable risk. As the Midrash cogently states, "she thought she would (see) (look) but in reality she was seen" by Shechem. One cannot expose oneself without expecting to be noticed by others.

7 Dinah also felt confident that no harm would befall her, relying on the merit of her father, Yaakov, and assuming that a miracle would be performed on her behalf in the same manner that Sarah was saved from Pharaoh and Avimelech. However, Hashem often will only perform miracles if the "victim" (the person who is afflicted as a result of the miracle) is sufficiently worthy to be a participant. While Pharaoh and Avimelech, leaders of their people, deserved to participate in a miracle, Shechem did not deserve to participate in a miracle as a result of his actions (Toras Moshe 27b הכוונה ב'ד'יה').¹

Explaining this incident from an esoteric approach we can say that Dinah came to see if there were any sparks of sanctity (ניצוצי קדושה), any souls that could be salvaged and brought to Torah among the daughters of Shechem. Her sincere efforts were rewarded when eventually the women of Shechem were captured and converted to Judaism. However, such a noble cause of bringing to the forefront and releasing the latent potential for sanctity of a people far removed from Torah values can only be accomplished by people of similar status. By visiting the daughters of Shechem, Dinah could elicit some of their potential for greatness. However, as a commoner, albeit a great one, she lacked the capacity to leave an impact on Shechem. On the contrary, by gazing at her, Shechem caused Dinah great harm (Chasam Sofer 180 ד'יה ותצא).

מעשה קטן ביותר עלול להשפיע על העתיד

ותצא דינה בת לאה אשר יקרה לעקב לראות בבנות הארץ.

ואם חמור ואם שכם הכנו, מי גרם ותלא דינה בת לאה.

נראה לבאר את כוונת המדרש, שהנה לפעמים אדם עושה מעשה פעוט וחושב שאין לו שום השפעה והשלכות על העתיד לבוא, בטוח הוא שכזה מעשה קטן אין לו שום משמעות, אמנם לבסוף מתברר שמעשה זה גרם דברים עצומים.

דבר זה אנו לומדים ממעשה דינה, שהנה היא עשתה מעשה פעוט וקל יצאה לראות בבנות הארץ, והנה מעשה זה נתגלגל עד שהרגו את כל שכם בגלל יציאה זו, ומכאן יש ללמוד שכל פעולה קטנה של האדם אחריה מי ישרונה, ויכול להיות לזה השלכות והשפעות על ציבור לדורות, כמו שיציאה זו גרמה לכל העיר שכם להיהרג.

רמז לזה יש גם בפרשת אמור בכתוב (ויקרא כא, ט): "ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת", הכתוב נקט לשון "תחל", לומר לך שהיא רק התחילה בחילול מעט, ומחילול זה נגרם אסון של זנות וחילול בית אביה, ללמד שמעשה קטן וחסר משמעות יכול לגרום לתוצאות עצומות ומסוכנות.

מכאן מוסר גדול, כמה צריך האדם לשקול בעצמו כל מעשה שהוא עושה, אפילו פעולה קטנה ביותר, כיון שאין לו מושג כיצד יתגלגל לבסוף מעשה זה, ומה בכח מעשה זה לגרום בעתיד.

ומהותו הם כלל המעשים שעשה והמחשבות שחשב, כי פנימיותו של האדם - נפשו ורוחו - היא בגדר חומר היולי מבחינת יכולתה לקבל צורות שונות, ומעשיו ומחשבותיו הם הקובעים צורתו נידוע שמהות האדם תלויה הרבה בסביבה שבה נמצא האדם, כמפורש בהרבה מקומות בחז"ל, וגם במקראות מוכח כן, אך גם השפעת הסביבה היא מטעם זה עצמו, שהסביבה משפיעה על מעשיו ומחשבותיו והרגשותיו, ובוזה היא גורמת לקביעת דמותו.

ועיקר זה נוגע - ובטבע - גם לדורות, כדמצינו בחז"ל בדוכתי טובא,

דאז"ל (בראשית רבה ע"א, ה): "לא יגרע מצדיק עינו - דוגמא ידידיה, לאה תפסה פלך הוריה - ועמדו הימנה בעלי הוריה, יהודה - ויכר יהודה גיאמר צדקה ממני, דוד - הודו לה' כי טוב, דניאל - לך אלקא דאבהתי מהודה ומשבח אנא. רחל תפסה פלך שתיקה - ועמדו כל בניה בעלי מיסטרין [בעלי סוד] בנימין - ישפה, יש פה שידוע במכירתו של יוסף ואינו מגיד, שאול - על דבר המלוכה לא הגיד לו, אסתר - לא הגייה אסתר את עמה."

אבל קשה הלא יציאתה של לאה היתה לצורך מצוה, כדי להעמיד את השבטים, ואכן זכתה שמזה נולד יששכר (עיי' רש"י לעיל ל, טז), ומה רעה יש ביציאה זו? אלא כבר ביארנו (לעיל כח, י) שכל יציאה היא דבר שטמון בו סכנה, שיצאים מהגדר הרגיל והסביבה הרגילה. יציאה - אף למצוה - עדיין יציאה היא, וביציאתה של לאה כבר מונח שורש שממנו צמח "ותצא דינה". וזה ביאור פרשת "אשת יפת תואר", דלכאורה הרי הירא ורך הלבב חזרו מעורכי המלחמה, והירא היינו מהעבירות שבידו אפילו שח בן תפילין של יד לתפילין של ראש (סוטה מד, ב), נמצא שהיוצאים למלחמה היו צדיקים גמורים - ואין יסבן אצלם "וחשקת בה" (דברים כא, יז) על זה אמר רבי יחזקאל לוינשטיין ז"ל שבמקום שבו יש יציאה, אי אפשר לדעת לאן אפשר להגיע.

רק אצל יעקב נדרשה יציאתו לטובה, שכתוב "ויצא יעקב" (בראשית כח, י) ומפרש רש"י: "מגיד שיציאת צדיק מן העיר עושה רושם, פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה". לא רק שיעקב נשאר במדרגתו אלא שיציאתו עשתה רושם על העיר. מדרגת יעקב היתה שבכל מקום שהוא הלך - תמיד נשאר במדרגתו, בין אם הוא היה בביהמ"ד של שם ועבר או בבית לבן. בכל מקום הוא חי בתוך עולמו הפנימי.

כשאנו יוצאים מהמסגרת הרגילה שלנו, עיקר העבודה בזה היא להתרגל לחשוב בדברי תורה בכל מקום שנמצאים ובכל מה שעושים.¹³ פעם כשהגרא"א דסלר ז"ל היה צריך לנסוע לחוץ לארץ שאל אותו רבי יחזקאל ז"ל אם הנסיעות הללו אינן מפריעות לו, והשיב הרב דסלר שזה לא משנה לו כלל אם הוא נמצא בבימ"ד או במטוס. זאת אומרת שהיא נשאר תמיד במדרגתו.

9 קובץ וישלח ויבטח קלט ותצא דינה בת לאה (ל: א)

פרש"י בת לאה ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראה בת לאה, שאף היא יצאנית היתה, שנאמר ותצא לאה לקראתו (ועליה משלו המשל כאמה ככתה), ע"כ. הנה לאה נתבעת על יציאתה של דינה מפני שגרמה את יציאתה ע"י שהוריש לה את המדה, וכל צרות שאירעו ליעקב והשבטים במלחמת הגוים שלחמו עם בני יעקב אחר ששמעון ולוי הרגו בני שכם כמבואר במדרשים, הכל על חשבון לאה מפני שהיא גרמה יציאת. מפרשה זו יוצאת גילוי על הסכנה גדולה הכרוכה עם היציאה מבין, כותלי בית המדרש, דינה יצאה מבית יעקב מקום קדוש ואירע לה מה שאירע. צריך כל אדם לשמור עצמו שלא יצא מבין כותלי בית המדרש שהדבר כרוך בסכנה, ואפילו לדבר נחוץ לא יצא בלא שיקול גדול ולאחר שצדד כל הצדדים מתוך ישוב הדעת.

תנו רבנן נא אין נא אלא לשון בקשה כשעה שאמר הקדוש ברוך הוא ליהושע חטא ישראל אמר לפניו רבונו של עולם מי חטא אמר ליה וכי דילטור אני לך הפל גורלות (סנהדרין מ"ג ע"ב). מבואר שאין הקב"ה מגלה גנות האדם. יש להעיר למה פרסם כאן הכתוב הכל בדקדוק גדול. הביאור הוא, מדת התורה היא שלא לגלות הדבר כמו שאמר הקב"ה ליהושע "וכי דילטור אני", אבל כאן שינתה התורה גדריה וגילתה הדבר להודיע לנו גודל הסכנה הכרוכה עם יציאה מבית אבות ויציאה ממקום קדוש. וכן צריכים ללמוד מהאי פרשה שאפילו בימינו היציאה מבין כותלי בית המדרש כרוכה עם בסכנות רבות. [קובץ שיחות ח"ג עו]

11 משנת וישלח רבי אהרן סג

והענין בזה הוא, דכל פעולה, הרגשה, מחשבה או הסכמה, מלבד מציאותה לעצמה - הרי היא עושה השרשה בנפש, והיא נטיעה למעשים והרגשות ומחשבות רבים אחרים בדומים לה, בין לטוב בין להפכו. וזה לא רק מצד ההרגל בלבד, כי היא שייכא גם בענינים שלא שייכים להרגל, שהלא היא כאמור בגדר נטיעה, וממנה צומחים - בתולדות מתולדות שונים - המעשים הבאים בעתיד, עד שנכון לומר שמציאות האדם

This is the key to time management—to see the value of every moment. Not only will this make you treat each moment more precious, but you will be more patient with yourself and with others, recognizing that there are millions of moments on the path to any worthwhile achievement.

* You cannot add more minutes to the day, but you can utilize each one to the fullest. How do you do this? By totally investing yourself in the one activity you are engaged in at any moment, ignoring everything that came before it and that will come after it. And how can you achieve such concentration? By recognizing that everything you do is important to G-d, and is one vital piece of the larger picture of your life.

15

By isolating your problems and addressing them one at a time. As the sages say, "When you grasp for everything, you end up grasping nothing." Since each day is a lifetime, you must focus on the day before you, not on yesterday or tomorrow, and utilize its opportunities to the fullest.

~ But at the same time, make each day a routine, start with concentrating on the purpose of your life at the beginning and end of the day. It may be tempting to change your life all at once, but slow, steady progress is always more effective than a "crash course." Make each day meaningful, and the days will begin to add up. Remember, even the longest journey can only be completed one step at a time.

* Many of us have learned to look at each step—at each day in our life—as an almost inconsequential side trip that is disconnected from any larger journey. But the secret to any journey is to fix your eye on the destination and to keep traveling steadily toward it. Veering off, even for a short while, is at best a loss of time; at worst, we get confused and find it difficult to return on course.

~ Remember that in the journey of life, your body is the vehicle but your soul is the compass. By following its voice, you remain focused on your destination, and each step—each day—brings you closer. How you live today determines how you will live tomorrow. The very next thing you do, no matter how small, will determine the rest of your day and, ultimately, the rest of your life.

It is never too late to start living your life meaningfully.

17

ונראה לפרש עוד הא דלא כתיב בת יעקב, כי הנה חז"ל בב"ר (פעי"ט, ו) דרשו על הפסוק (לג, יח) "ויחן את פני העיר" שיעקב נכנס בערב שבת וקבע תחומין. וכתב המשך חכמה דענין זה מרמז למדתו של יעקב ודרך עבודתו לקבוע תחומין ולהכביל בין ישראל לעמים. נראה מש"כ באריכות בענין זה בפרשת ויצא כח, י"ז.

והנה יציאתה של דינה היתה "לראות בבנות הארץ", ותרגם יונתן ב"ע "בנימוסיהן", ובוה פרצה את התחום וההכרלה שבין ישראל לעמים, ועל כן לא רצתה התורה לייחס את היציאה להיותה בת יעקב, כי אדרבה מדתו של יעקב היא להכביל את בניו מנימוסי שאר העמים.

18 Daughters of Dignity

In the last lesson, we learned that through practicing modesty we become holy. What is the connection between tznius and holiness?

Let us take an example of the holiest Jewish artifact, the *Sefer Torah*. Since the *Torah* is so holy, we would expect it to be displayed openly in every Jewish home. Yet, this is not the case. The *Sefer Torah* is kept in a velvet mantle, hidden in the *Aron Kodesh*. Even when the men read from the *Torah* in shul, between one *Torah*

בעולם זעיר אנו מוצאים את עצמנו כאן בכל הנוגע לשכר ולעונש. והלא פלא הוא: אנו רגילים כל כך להגדיל ולהאדיר את עולם התורה והמצוות — וכאשר אנו מגיעים לעולם המעשה, הכל תלוי במעשים קטנים דווקא! אך זוהי החכמה של בנין האדם. גם העולם הגדול אינו נבנה מגושים ענקיים אלא מאטומים כה זעירים שאין בכח העין להבחין אותם, וגופנו מורכב מתאים אשר רק במיקרוסקופ המגדיל פי מאה אלף יכולים לראותם. כן גם בנינו הרוחני של האדם: הוא מורכב ממעשים שאדם דש בעקביו, אם לטוב אם למוטב.

ידיעה זאת צריכה לחולל מהפכה במחשבתנו. כרגיל, אדם הרוצה לתקן את העולם חושב על שיטה החובקת זרועות עולם, או על אירגון עולמי לשלום או לצדק. הרוצה לתקן את עצמו חושב גם כן על מעשים גדולים וכבירים של חסדים או קדושה. אבל מעשים זעירים שאינם מכבילים כלל על האדם — איוו שלימות יכולה לצמוח מהם? אולם, האמת כך היא: דווקא ממעשים קטנים נבנה האדם. ונקח לנו ראייה מחכמת הרפואה: הכמות של חומר מרפא בתרופה אחת היא זעירה עד מאד, אולי מיליגרם. אם התרופה היתה מכילה כמות יותר גדולה, היא היתה מויקה לאדם במקום לרפאותו, ואולי היתה אפילו ממיחה

ה'שק א"ב

16

פ'רשת וישלח

החשיבות נמצאת בפרטים הקטנים

ותצא דינה בת לאה... לראות בבנות הארץ (לד א)

בשם שהלסטים הללו יושבין על הדרך והורגים בני אדם ונותלים ממונם, כך עשו שמעון ולוי לשכם... ומי גרם - 'ותצא דינה בת לאה' (ב"ר פ, ב).

לכאורה, מה פא המדרש לחדש לנו בדבריו "ומי גרם", והלא הפתוב אומר במפרש "ותצא דינה בת לאה?"

אומר רבי שרגא גרוספרד ב"דעת שרגא": אדם סבור כי כל ה"אידישקייט" שלו, כל העולם הזה שלו והעולם הבא שלו, הכל בנוי מהדברים הגדולים של החיים. לדידו, מצבו לא משפיע מהזוטות היומיומיות, מהדברים הפעוטים, הטפלים וחסרי החשיבות, אלא מהעניינים הגדולים, בעלי החשיבות האמתית. לכן, הוא מתחסס בכבד ראש לדברים הגדולים והחשובים. לעמת זאת העניינים הפעוטים לא נחשבים בעיניו והוא דש אותם בעקביו.

הנה, שמעון ולוי הרגו את אנשי שכם, ויעקב נאלץ להמלט מפניהם מחשש שיפגעו בו - אלו דברים גדולים ובעלי משמעות. לעמת זאת יציאתה של דינה היתה מעשה פעוט, שולי, לא מרגש בכלל. מה בסף הפל עשתה דינה? יצאה מעט לטיל...

בא המדרש ללמדנו, צאו וראו מה גרם לכל הדברים 'הגדולים' האלו? 'ותצא דינה בת לאה'. כן, אותו מעשה פעוט ושולי הוא שגרם וחולל את כל התוצאות הגדולות שבאו בעקבותיו.

מכאן מוסר השכל לאדם: עליך לשים לב לפרטים הקטנים! כל אמירה, כל מחשבה, כל מעשה - לכל פרט ופרט יש משמעות גדולה; לכל דבר ודבר, גם הפעוט ביותר, יש השפעה על האדם ועל גורלו.

כי זאת לדעת, האדם בנוי מהפרטים הקטנים!

תקעט

reading and the other, they cover the *Sefer Torah* with a velvet cloth. Why is the *Sefer Torah* hidden? Are we ashamed of it? Of course not! Quite the contrary is true. We understand the sanctity of the Torah, and therefore we treat it with dignity.⁴ (The *luchos* too, which were a heavenly gift from Hashem, were kept in a box covered with a blue woolen covering, situated in the *Kodesh Kodoshim* - the deepest hidden place of the *Beis Hamikdash* - in order to conceal the holy light emanating from them.)

* Every Jew is a living *Sefer Torah*. The laws of tznius are designed to protect the dignity of the Jewish nation.

We know that the epitome of holiness, Hashem, is concealed, as it is written, (משלי כה:ב) "כבוד אלקים הסתר דבר" - Hashem's glory can only be perceived when He is hidden. We cannot see Hashem's

countenance, hear His voice, or comprehend His ways. Moreover, Hashem rested His *Shechinah* in a hidden place - the *Mishkan* - which the *Medrash* describes was covered with material coverings, just like a modest woman.

Yes - Hashem, the Torah, and the Jewish nation are all holy and therefore are kept hidden. Hence, we are all connected. As it is written, (זוהר אחרי ע"ג) "קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא" - Hashem, the Torah, and the Jewish nation are all one.

Thus, through behaving and dressing in accordance with Torah standards, we are strengthening our sacred bond with our holy partners, Hashem and His Torah.⁵

כס The Sanctity of the Jewish Woman

Imagine walking into a jewelry shop which is set up like a grocery store. Rows of open shelves with jewels are displayed in the same way as food products are lined up in a supermarket. This is highly unlikely. Why? For cakes and cookies are inexpensive products and can therefore be left openly displayed, while jewelry, which is valuable, must be enclosed in a locked case. Thus we learn that the more precious an item is, the more it is concealed from the public.⁶

* The Jewish woman is a jewel. She was created with an extra measure of holiness. As we recite every day in *davening*, "Blessed are you Hashem, the King of the World, for fashioning me according to Your will." *Rabbeinu Bachya* explains that women were created with an innate desire for spirituality and with *middos* that are more in accordance with the will of Hashem than men. R' Shimon Schwab adds that

women are naturally more connected to Hashem, therefore they do not require as many mitzvos to reinforce that connection. Moreover, due to a woman's inborn holiness, she does not require a *bris milah* in order to sanctify her being.

~ The Jewish woman's worth is priceless because she is the one who bears and raises the next generation. Thus, she ensures the continuity of *Klal Yisroel*.

Since a woman is so special and holy, she is granted an extra commandment to be concealed and modest. Thus, tznius portrays her unique inner value. Conversely, by displaying her beauty, she is cheapening her profound worth.

"חזק וזמן נתן להם שלא ישנו תפקידם" (ברכת קידוש לבנה). כשברא הקב"ה את הנבראים, הוא נתן בהם כוח למשימה מסוימת, ומזה - שלא ישנו את תפקידם. בכל נברא קבע הקב"ה את טיבו וכוחו ונתן בו כוח שלא לשנותו.

לדוגמא, שמש נבראה כדי להאיר ולחמם את העולם, וניתן בה כוח שלא לשנות. היא תמיד תזרח בבוקר במזרח ותשקע בערב במערב. היא תאיר ותחמם. היא לא תתקרב מידי לעבר כדורך הארץ, שאז היא עלולה לשרוף תבל ומלואה, והיא לא תתרחק כי אז היא לא תחמם היטב את העולם, וכן היתה, הוא נברא להאיר את העולם בלילה, ועושה תמיד את תפקידו בלי שום שינוי.

עלינו ללמוד לעצמנו ולהפיק לקח מכל הנבראים שעושים את תפקידם באמונה בלי לשנות, שכן גם אנחנו צריכים לעשות את המוטל עלינו בלי שום שינוי.

ובעין זה איתא בחז"ל (ספרי דברים לב, א. ומובא ברש"י דברים ל, יט) על הפסוק (דברים שם) "העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ": ואמר להם

הקב"ה לישראל הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם - שמה שינו מידתם, שמה לא עלה גלגל החמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כעניין שנאמר "זרח השמש ובא השמש" (קהלת א, ה). הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם - שמה שינתה מידתה, שמה זרעתם אותה ולא צמחה, או שמה זרעתם חיטים והעלתה שעורים. ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד - אם זוכין אין מקבלין שכר, ואם חוטאים אין מקבלים פורענות - לא שינו מידתם, אתם שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות - על אחת כמה וכמה.

במבט ראשון, הקל וחומר הזה נראה תמוה ומשולל מיסודו, איך אפשר ללמוד ולהקיש את השמש והארץ לאדם, הרי לשמש ולשאר הנבראים אין בחירה ואין יצר הרע המסית אותם לחטוא, ומשום כך הם לא שינו את מידתם, אבל בני אדם - הלא יש להם בחירה ויצר הרע המסית אותם לחטוא. איך אפשר לדרוש מהם להיות כמו כל הנבראים שאינם משנים את תפקידם.

אולם לאמיתו של דבר, הקב"ה ברא את כל הנבראים, כולל את האדם על כוח שלא ישנו את תפקידם. גם לאדם שיש לו בחירה ויש לו יצר הרע, אבל בטבעו נתון בו כוח עצום וכביר, כוח שלא ישנו את תפקידם, ולכן הוא נתבע מדוע הוא משנה את תפקידו.

וכפי שה'חובת-הלכות' (שער חשבון הנפש פ"ג אופן ו) אומר שיתבונן האדם שכל הנבראים העליונים והתחתונים עושים את מה שה' ציווה להם בלי שינוי, כך צריך לדרוש אדם מעצמו לא לעבור על מה שציווה ה', ובאמצעות איברי העושים את מה שציווה אותם ה' בבריאתם, ראה שם באריכות דבריו.

אחרי שהתבאר לנו שלכל נברא יש כוח בטבעו שלא ישנה את תפקידו, עלינו להתעכב ולהתבונן מהו התפקיד העיקרי שהטוה הקב"ה מתחילת בריאתה של היצירה העליונה של האשה, שנבראה בכפיו של הקב"ה.

ידועים דברי חז"ל (ב"ר יח, ב) על כל איבר ואיבר שהיה בורא בא, היה אומר לה תהא אשה צנועה, תהא אשה צנועה.

דברי חז"ל מדוקדקים בתכלית, ואין אפילו תג אחד מיותר ח"ו, ועלינו לדקדק שחז"ל לא אמרו שהקב"ה אמר על האשה בכללותה תהא צנועה, אלא

אמרו שהקב"ה אמר על כל איבר ואיבר תהא צנועה, וצריך להתבונן לשם מה היה צריך לומר על כל איבר במיוחד, וכן יש לדקדק שחז"ל אמרו שתי פעמים תהא צנועה תהא צנועה. כפילות זו על שום מה. ובכלל צריך להבין מה טיבה של אמירה זו שהקב"ה אמר על כל איבר של האשה.

נמצינו למדים מכאן, שהקב"ה הטביע בטבע האשה ונתן בה כוח צניעות מיוחד, ולא רק באופן כללי, אלא כל איבר שבה מוטבע בהותם הצניעות, ולא סתם צניעות, אלא הקב"ה אמר שתי פעמים 'תהא צנועה תהא צנועה', לתת בה כוח לצניעות בתכלית ובשיא העליון של המובן של צניעות. **מדה תכלית צניעות**, שהטביע הקב"ה בטבע האשה ונתן לה כוח שלא לשנות מזה.

החינוך לצניעות צריך להיות, אפוא, במבט כללי ומקיף. לא להצטמצם בחינוך על עסקי לבוש גרידא, אלא כפי שהקב"ה העמיד את האשה על הטבע של 'תהא צנועה תהא צנועה', הכוונה שכל החליכות, הדיבור, היחס, התגובה, וכל מה שקשור להואי של האשה והליכותיה בינה לבין ידידותיה, בינה לבין קרובים ורחוקים בבית ובחוץ - הכל יהיה מתוך גישה והבנה של צניעות.

שכן תכלית הצניעות היא שמעמידים את כל יסודות החיים על הגישה וההבנה של צניעות, ובכל אשה יש כוח זה, היות שהקב"ה הטביע בה את התכונה של צניעות ונתן בה כוח שלא לשנות.

25 וברש"י: "בת לאה - ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה שנאמר ויחצא לאה לקראתו". מקום האשה הוא בתוך הבית, "כל כבודה בת מלך פנימה" (תהלים מה, יד). שמענו מזקני הדור הקודם, שבירושלים העתיקה האנשים הלכו לשוק לקנות צרכי הבית, ונשים בכלל לא נראו ברחוב.

26 **חכמת וישלח המצפון**

אעפ"כ ירדו חכמינו ז"ל לתוך עומק נפש האדם, ומצאו כי למעשה טוב זה יזרה לה תכונתה, שחסר לה קצת ממת הצניעות של כבודה בת מלך פנימה, ולמדו זאת מדברי התורה שכשיצאה דינה לראות בכנות הארץ נקראת בת לאה, כי לרחמנא גליא שאחרי כל צדקות לאה אמנו, ואחרי זה שהיתה מתאנה להעמיד שבטים, לא היתה יכולה לצאת לקראת יעקב לאמר לו אלי תבוא, לולא היתה לקויה קצת כמת כבודה בת מלך פנימה.

ואם כי השתמשה בזה לדבר טוב ונעלה, בכל זאת פעלה מדת הלקוי שהיתה בנפשה אם אף במדה הכי קטנה, מדת יצאנות זו נמסרה בתולדה לדינה בתה, ובהתמוג מדה זו עם עוד סיבות וכוחות שונים, גרם לה למעשה זה של ותצא דינה בת לאה לראות בכנות הארץ, מזריעה קטנה זו שכנפש לאה יצא דבר נורא שדינה בת לאה נטמאה, והיה עלול שרושם טומאה זו ימסר לבנות ישראל לדורות וישאר בהן חסרון צניעות, לולא עשו בני יעקב רעש גדול והרגו את אנשי שכם לפי חרב, שע"ז הכליטו את גנות המעשה ועשו רושם, שכל הנוגע בטהרת בנות ישראל לא ינקה.

והו מה שהשיבו שמעון ולוי ליעקב הכוונה יעשה את אחותנו, שלכאורה איני מבין תשובה זו הלא אמר להם עכרתם אותי להבאישי כיושב הארץ, ונאספו עלי והכוני ונשמרתי אני וביתי, וסכנה צפויה להם שלא ישאר ח"ו שריר ופליט משונאייהם של ישראל,

היש מקום לבר דעת לעשות מעשה כזה הגורם סכנה לקיומו של בית יעקב, אך בשביל יצר של רגש הנקמה? ולא עוד אלא ששמעו שיעקב אבינו בשומעו את דבריהם הודה להם!

אבל הדבר מתבאר שהם ראו והבינו את הרושם הרע שיכול להשאיר בכנות יעקב ע"י מעשה שכם אם יעברו עליו בשתיקה, ומצאו כי כדאי להעמיד את בית יעקב בסכנה גדולה זו למען הצל את טהרת בנות ישראל וצניעותו, ומדויק זה ביותר לפי הגרסא שהביא רש"י ז"ל. אחותינו ביודי' שיש בזה מלשון רבים, כלומר הכוונה יעשה את אחיותינו? ע"כ צריכים אנו למחות את הרושם הרע הזה.

* למדים אנו מזה מה גדול עומק הדין על כל מעשה, ואף תנועה קלה שכנפש האדם, כאשר אין שיעור ועבך לתוצאות הדברים הבאות מכל תנועה הנעשה בנפשו של האדם, ומכש"כ בנוגע לצד הטוב והמעלה, לפי הכלל של חז"ל מרובה מדה טובה ממדת פורענות, מה גדול שכרו של האדם בעד כל התעוררות טובה שכנפשו, כי אין שיעור כמה גדלות תוכל לפעול על האדם לשעה ולדורות, איזו מחשבה טובה או איזו התעוררות נפשית לשמים.

זהו מה שאמרו חז"ל כפי חלק, אפיקורוס כגון מאן אמר רב יוסף כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תני, כל היושב ועוסק בתורה אפי' בחדרי חדרים, הוא יוצר סביבו אויר גן עדן המקיף אותו, וכל סביבתו מושפעת מאור קדוש זה, וכל שאינו יכול להכיר בכח השפעה רוחנית זו בעולם הרי זה אפיקורוס, והנה למדים אנו מזה עד כמה צריך האדם לדקדק

במעשיו ותנועות נפשו שרישומם גדול מאד, וכיחוד אלה הנמצאים בין הרבים צריכים להזהר ביותר בפעולותיהם, ולהשתדל הרבה בתיקון וקשוט המעשים והמדות וכוה יתקלם עלאה! (שעורי דעת ב' שעור ג')

28 **דעת ביאורים תורה**

ותצא דינה בת לאה (לד, א). וברש"י: ולא בת יעקב, אלא ע"ש יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית היתה שנאמר ותצא לאה לקראתו. והנה באותו מעשה עצמו של ותצא לאה לקראתו הרי משם יצא יששכר, וחז"ל (עיין רש"י לעיל ל, יא) עוד אמרו כי הקב"ה בעצמו היה בסיוע בלידה זו של יששכר, הרי שהמעשה ההוא היה בתכלית הקדושה והטהרה, ואין ספק כי גם הפרט הזה של פעולת היציאה, היו לה בזה כוונות בטעמים מיוחדים, טעמים צודקים ונכונים, (ועיינו מש"כ לעיל ל, טז), ועם כל זה, הנה חז"ל ברוח קדשם, תפשוה על דקדוק

כחות השערה, שהיה שם גם כן איזה כח תכונה של יצאנית, תכונה שנמסרת גם לזרעה, והנה גם דינה הנה כולה היתה בת יעקב ודאי, צדקת בתכלית, אלא שבתוכה ובקרבה קננה איזו תכונה כל שהיא של יצאנית מורשת אם, וזאת גרמה כבר כל המאורע הנורא הזה, מבהיל למתבונן. ומזה גם כן ללמוד ענין אבות ובנים, כי לא על מעשה הלידה בלבד נקרא אב וכן, כי אם על יחס תכונותיהם וכחות נפשם המשותפים, והרי על איזו תכונה כל שהיא שהיתה לה לדינה כבר נקראת בשם בתה של לאה. ולמדו ע"כ, כי אף שתכונת היציאה הזו הרי היתה בדינה רק פתח הכייקטן בכל ריבוי כחותיה ומעלותיה הנשגבות שלה, חלק הכייפעוט בכל קומה גדולה שלה, כמדת בת יעקב, עם כל זה היתה זאת בכל הוהתה ומציאותה, עד שנקראה בשם, בשם "בת לאה", כאלו כל כולה בת לאה ולא בת יעקב, להשתומם מזה נוראות הדברים, כי אין קטנות ברוחניות, אף כל שהוא הנה זה מחצב, חודר, ומקיף את כל זהותו של האדם. וכמה זהירות רבה דרושה לאדם.

יתירה מכך.

הרי בעצם עלינו להבין שיציאת לאה לקראת יעקב לא היתה דבר של מוח בכך. היא פשוט ביזתה את עצמה בכך מכל וכל, שכן בשביל אשה לצאת ולומר לבעלה ששכרה אותו בדודאים, זהו הבזיון הגדול ביותר שיכול להיות. מהיכן שאבה לאה כוחות אדירים אלו? אין זה אלא משום שכדי לזכות לתורה היתה מוכנה להכל. מחמת גודל רצונה לזכות ביששכר, הסכימה אף לבזות את עצמה לגמרי. העיקר לזכות לתורה.

כך רואים גם בברכות יעקב. יעקב אבינו אמר (בראשית מט, יד) 'יששכר חמור גרם, ופירשו במדרש (ב"ר צט, ט) 'יששכר חמור גרם אותו, וכי מנין היתה לאה יודעת שבא יעקב, אלא נהק החמור ושמעה קולו ויצאת לקראתו.

בפשטות הדבר פלא. הרי מדובר כאן בברכת יעקב. הוא מברך את יששכר קודם הסתלקותו. מה צורך ראה להזכיר מעשה זה אשר בעטיו נולד יששכר, שנהק החמור ויצאה לאה לקראתו. ובכלל מה הקשר בין זה לבין כוונת יעקב לומר שהוא דומה לחמור שמטעינין אותו משא כבד?

* בזהר הק' (ח"א רמב, א) נשאלת השאלה, מדוע נמשל יששכר דוקא לחמור. אם מפני שהוא מטה שכמו לשאת על עצמו משא כבד, לסבול עול תורה, כאומרן (בראשית שם, טו) ויט שכמו לסבול, היה לו להקרא סוס, שכן הסוס יש בכוחו לשאת משא יורה טוב מהחמור. אלא – אמר רבי אלעזר – ישנם שלשה דברים בהם שונה חמור מסוס:

א) הסוס אכן מסוגל לשאת בעוצמה רבה, אבל הוא נשבר תחת משאו ובוטט ברבו. בשביל לשאת עול תורה צריכים את הכח לשאת הכל ולא להשבר. לא לבעוט. לכן נמשל דוקא לחמור. החמור אולי לא נושא את משאו באותו כח, אבל אינו בוטט ברבו. הוא מקבל הכל.

ב) הסוס יש בו גסות הרוח. הוא מתגאה ביופיו ובכוחו, לא כן החמור אינו מתגאה. זו היא מדה נוספת הנצרכת לתורה – הכנעה ושפלות. הגאווה היא סתירה לתורה.

ג) החמור אינו מקפיד לשכב דוקא במקום נוח ומתוקן. טוב לו בכל מקום שמניחים אותו. לאחר יום עבודה הינו עייף ויגע, ומרוצה היכן שמשכיבים אותו. לעומת זאת הסוס מקפיד על מקום מנוחתו שיהיה כראוי. כדי לזכות לתורה צריך האדם להסתפק במועט, להיות מרוצה בכל מצב בו הוא נתון בדומה לחמור.

30 לפי זה נראית אפוא כוונת יעקב אבינו לומר: מהיכן קיבל יששכר את כל הכוחות הללו הנדרשים עבור התורה? מנין השיג את כוחותיו? אין זה אלא מלאה אמו.

מכח הבזיון שביזתה לאה את עצמה בשביל התורה ביציאתה לקראת יעקב, שביטלה בכך את כל ישותה ומציאותה כדי לזכות לתורה, מכח זה יצא יששכר שהיו בו כל המעלות הללו להיות מוכשר על ידם להשיג התורה.

מענה, נפלא ביותר, כיצד ניתן לתלות ביציאה זו של לאה, שהיתה כל כולה התמסרות לתורה, ושבאמצעותה אכן זכתה לתורה, את יציאת דינה לראות בבנות הארץ?

31

כוחות הנפש – לטוב ולרע

נראה כי באמת מדת היצאנות, כמו שאר המדות והכוחות השונים באדם, יכולים להשתמש בה בשני אופנים, לטוב ולמוטב.

בעצם עומדת מדה זו בסתירה למדת הצניעות.

* יצאנות היא היפך הצניעות הנדרשת במיוחד מן הנשים. היא איננה חסרון אצל נשים בלבד, אלא גם אצל גברים אם יוצאים לראות 'בבני' הארץ יש בכך כן מדה פסולה של יצאנות, אבל אצל נשים שעיקר מעלתם היא הצניעות, החסרון גדול במיוחד. אולם, למרות זאת, היכולת ביד האדם להשתמש גם במדה זו לטוב.

* דינה אכן קיבלה כח זה של יצאנות מלאה אמה. אבל לאה ניצלה כח זה לטוב – ותצא לאה לקראתו, יציאה שהיתה בתכלית הקדושה, כפי שנתבאר. יתכן שאדם שאין לו כח של יצאנות לא היה מסוגל לעשות את מה שלאה עשתה. עם כל המסירות שהיתה לה, היתה מוכרחת למדה מסוימת של יצאנות בכדי להוציא זאת לפועל. דינה השתמשה גם היא בכח זה של יצאנות, כח שתלו חכמינו בלאה, אבל היא כבר השתמשה בו לצד ההיפך. אצלה לא יצא מכך טוב ואירע מה שאירע.

זו היא ההגדרה של 'יצאנית בת יצאנית'.

* אדם שיש לו כח של יצאנות, צריך לשלוט בו, כמו בכל כוחות הנפש. צריך שתהיה לו שליטה על כך, להתבונן מתי ואיך להשתמש בכח זה לטוב, להשפיע על אחרים וכדומה, ולהיזהר שלא להשתמש בו חלילה לרע.

R. Plaskin

GATEWAY TO SELF-KNOWLEDGE

33

52

A. Rabbi Chayim Vitaal in his classic ethical work *Shaarey Kdushah* (1: 2) states that all major negative character traits can be divided into four categories:

(1) *Arrogance and conceit*. Anger is included in this category because arrogance is the root cause of a person's becoming angry at others when they do not do as he wishes. A person with humility will not become angry. From arrogance comes resentment, power-seeking, honor-seeking, and hatred.

(2) *Negative speech*. This includes: lying and deception, speaking derogatorily about others (*loshon hora*), flattery, boasting, and wasting

gossiping about totally irrelevant matters.

(3) *Pleasure-seeking and desires*. This leads to coveting what belongs to others and to envy of those who have more than you.

(4) *Sadness and depression*. This leads to laziness and procrastination. These traits prevent a person from being satisfied with what he has.

The opposite of the above are the four basic positive traits:

(1) *Humility*. This trait prevents a person from becoming angry and from all the other negative consequences of arrogance and conceit.

(2) *Appropriate silence*. A person who has mastered this trait will utilize his power of speech for Torah study, prayer, doing good deeds and acts of kindness, and for practical and constructive matters.

34

(3) *Keeping away from negative desires*

(4) *Joy and happiness with what one has*. Such a person realizes that everything the Almighty does is for his ultimate good and he will also feel joy whenever he does a good deed. (*Shaarey Kdushah, ibid.*)

To know yourself, you have to be aware of all the traits that fall into these four categories. Most likely you will notice patterns in your behavior. Being aware of the roots of your traits will make it easier to develop a plan for self-improvement.

B. Rabbi Yisroel Yaakov Kaniewski ("the Steipler") wrote that all traits are for our benefit: they are either to be used to serve the Almighty or they serve as tests. They are also needed for daily practical matters. If a person is missing even one trait, this lack will be noticeable in his way of living. The way to utilize each trait, what to use frequently, what to keep a distance from, and how to improve, has been discussed at length in the Torah's ethical literature. A partial list of traits that are manifested daily are:

- (1) memory and forgetfulness, (2) depth of thought and superficiality, (3) decisiveness and inconsistency, (4) belief and suspiciousness, (5) imagination and calculating, (6) calm thinking and confusion, (7) concentration and laziness of thought, (8) speed in doing things and laziness, (9) love and hate, (10) arrogance and humility, (11) anger and appeasement, (12) stinginess and generosity, (13) happiness and sadness, (14) compassion and cruelty, (15) diligence and time-wasting, (16) trust and fear, (17) courage and cowardice, (18) stubbornness and flexibility, (19) honesty and deceptiveness, (20) patience and impatience.

הקב"ה שלא היתה כוונתה אלא לשם שמים להעמיד שבטים ע"כ. וממילא לא יובן הויקה שבין יציאת לאה לדבר מצוה לבין יציאת דינה הנחשב לעבירה, עד שחז"ל קשרו ביניהם בלשון לפיכך, ומשלו המשל כאמה בכתה.

והנראה בזה דאף שלא נתכונה לשם שמים וקבלה שכר בזה על מעשה מצוה, מכל מקום אותו מציאות של נתקשטה כוונה אינו ניתן לביטול, וירשמו נחרת במהותה עד שעבר בירושה לבתה כשאר תכונותיה. מכיון שאצל דינה היה חסר את היראת שמים של לאה, לכן אותה תכונה של העדר צניעות התבטאה אצלה ביציאה לדבר עבירה. ומכאן אזהרה לעושים מעשים מגוונים לשם שמים, שאפילו יצדק בשיקולו שכאן מצוה לעשות המעשה מגונה, מכל מקום הרגל נעשה טבע, ואינו יכול לידע איך יתבטא הדבר בצאצאיו.

ונראה ראיה מוצקת ליסוד זה, מפרשת עיר הנדחת (דברים י"ג) שהקב"ה מבטיח "ונתן לך רחמים". וביאר האור החיים שם, לפי שצוה שיהרגו כל העיר לפי חרב, מעשה זה יוליד טבע האכזריות בלב האדם וכו', לזה הבטיח ה' שיתן להם רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות עכ"ל. ונראה שמשלשון המקרא מדוייק, שאין הקב"ה מבטיח לבטל השפעת ההריגה, כי זה מציאות שאין לבטלה - הגם שהריגה זו היא על פי צווי ה', אלא כל הבטחת הקב"ה הוא ליתן מתנת רחמים באותה מידה כנגד האכזריות שרכש על ידי ההריגה ומכיון שהבטחה כזו ניתנה רק להורגי עיר הנדחת, הרי שבשאר מקומות יזהר עם האכזריות אף שהורג לשם מצוה. (ועוד ראיות לדבר.) (ע"ע מאמר כ"ז בענין תורה תכונות, ובמגד יוסף נצבים כ"ט י"ז).

אם אפוא

37 צעדינו הראשון בעבודתנו הפרטית הוא: ללמוד כי "אני" זהו עולם מלא. אין האני רק אוסף תגובות על המתרחש מחוצה לו ואוסף שאיפות למה שחוץ ממנו, לא! ה"אני" עצמו הנו עולם החי חיים עצמיים. (עמ' קלו)

38

39 Apples From The Tree - R. Young

The saying "The apple does not fall far from the tree" is often true. The apple not only has intrinsic value but develops into the same variety and strain of apple as the parent tree from which it fell. Any individual success and increase in knowledge children acquire is added onto the essential package they have received from their parents to see them through life. Knowing that their own continuity rests with their children, parents are happy to see them develop to the highest level and do not feel envy.

41

תשיח באר יישלח משה

כ"ד ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ (ל"ד. א'). אמרו חז"ל (בראשית רבה פ"פ) כאמה בכתה. הבה נתבונן: וכי ב"ה ותצא לאה יש חסרון כלשהו עד שבגלל זה נגרמה יציאת דינה ותפיסתה ע"י שכם, והרי מאותה יציאה של לאה נולד יששכר עמוד התורה. והקב"ה סייע בלידתו כמ"ש (שם פ"ע"ב). כרם, כבר ביארנו (בפרשת ויצא מאמר, זכות אמהות והשבטים) שכל עניני של יעקב ובניו היה קידוש שם שמים, והנה בקידוש השם ישנן שתי בחינות, האחת רצון שבמותו, והשניה תאורת הלב, כמ"ש (באור החיים פ' אחרי), ויעקב אבינו שרשו דעת - הכלולת מחשבה שבמח בבחינת חכמה, ורצון הלב בבחינת בינה, והנה כעת כשיעקב זכה לשלימות כמבואר, הוצרכה דינה בתו להתנסות בשתי הבחינות הללו, אלא שהנסיון היה בהעלם והסתר כמו שיבואר.

וכחיי אנו שייציאתה - של דינה היתה באמת כדוגמת יציאתה של לאה, כי כשם שביציאת לאה, אף שלמראית העין נראה הדבר מזור (כמו שביארנו במקומו) זכתה להוליד את יששכר עמוד התורה, כך גם ביציאת דינה היה בה מן הנסתרות, ומצינו ב"ליקוטי תורה" להארי"ל (פרשה זו) שהיה בשכם ניצוץ אדה"ר.

43

וב"גלגולי נשמות" להרמ"ע מפאנו ז"ל כתוב שרב עמרם חסידא היה גלגול רבי תנינא בן תרדיון, ולקמן (בפ' וישב) יבואר גודל הנסיון של רב עמרם שניצח את הס"מ בעצמו, והיינו קידוש השם בפרהסיא בבחינת "יהודה", והנה תרין משיחין יהודה ויוסף קידשו שם שמים, יהודה בגלוי ויוסף בסתר, (כמ"ש סוטה י" ב') ואילו רחב"ת ורב עמרם קדשו שם שמים בגלוי, נמצא שייציאתה של דינה עוררה הגדלה קידוש השם. וזה שרמזו, "כאמה כן בתה", כי כשם שביציאת לאה נולד יששכר שיסודו תורה על מנת לקדש שם שמים. כמארז"ל (תנא דבי אליהו פ"ח) שאמר יעקב

פרשת וישלח התורה תמו

דבר נורא רואים מרש"י כאן, עד כמה לומדים הבנים מאבותיהם איך להתנהג, והבנות לומדות מאמותיהן איך להתנהג. ובאמת האבות בעצמם הם החנינון היותר גדול ליוצאי חלציהם, ואפילו בלי שיאמרו להם דבר רק בהנהגותיהם לבד. לכן, מאוד צריכים ההורים להיזהר בהתנהגותם, כי כמו שהאמא מתנהגת - כך תתנהג בתה אחריה, וכמו שמתנהג האב - כך יתנהג בנו.

472 אמרי חן / בראשית 40

רש"י (בתחלה פרק ל"ד) כותב: "בת לאה ולא בת יעקב אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית היתה שנאמר: ותצא לאה לקראתו". אין להבין את דברי רש"י שדינה לא נהגה כשורה כמו לאה אמה, כי לאה נהגה כשורה כאשר יצאה לקראת יעקב משום שלא רצתה לפגוע ברחל אחותה, אם היה יעקב נכנס תחלה לאהל שלה ואחר כך יוצא ממנו, אם כן ההשוואה של דינה לאמה איננה שלילית. כוונת רש"י להסביר מדוע התיחסה דינה במקרה הזה ללאה ולא ליעקב, הרי הבנות מתחסות ליעקב כדברי הפסוק: "ואת דינה בתו" (בראשית מו, טו) ומדוע, אם כן, אצלנו מתיחסת דינה ללאה? לכן הסבירו חז"ל שהיתה כמו אמה, אך שתיהן לא פרצו את גדר הצניעות כי על דינה נאמר לראות בבנות הארץ ולא בבני הארץ (שם) ואלו לאה וכתה שמיציאתה לקראת יעקב נולד יששכר שהיה שבט של תורה וממנו יצאו מאחים ראשי סנהדראות הבקיאים בעבור שנים אחדים כדברי הכתוב: "ימבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה בישראל" (דברי הימים א. יב, לג. וע"ע נדרים כ: ובתוס').

42

יתר על כן מצינו (שם ב"ליקוטי תורה") שהיה בו ניצוץ נשמת רבי תנינא בן תרדיון, ורמז בפסוק, "רחבת ידים", רחבת ר"ת רבי תנינא בן תרדיון, ונוכל להסביר כי רבי תנינא בן תרדיון קידש שם שמים בפרהסיא (ע"ז י"ח. א') לא על ג' העבירות שנאמר עליהם יתרג ואל יעבור, אלא על הפצת לימוד התורה, והרי זה ממש דוגמת יששכר, שרתב"ת ידע שישרפו אותו כמו שאמר (שם), ובכל זאת מסר נפשו על הפצת תורה דייקא בפרהסיא.

tzniut, the modesty in dress and demeanor expressed by the verse, "The entire glory of the king's daughter is within."³ A Jewish girl, Rashi seems to be saying, has no business going out to visit with the daughters of a pagan land; when she does, she is not acting as a "daughter of Jacob" but like her mother, who is known to have, on occasion, embarked on "outings" of her own. For the king's daughter to leave her inner sanctum is to expose herself to all sorts of negative encounters, as Dinah's case tragically demonstrates.

* This, however, cannot be Rashi's intention, for it runs contrary to what he writes in his commentary on a previous verse. A few chapters back, where Jacob is preparing for his encounter with his wicked brother Esau, we read:

*And [Jacob] took his two wives, his two handmaidens, and his eleven sons, and he crossed the ford of Yabbok.*⁴

Asks Rashi: What about his daughter?

Where was Dinah? Jacob had placed her in a chest and locked her in, lest Esau set his eyes on her. For this, Jacob was punished, for had he not withheld her from his brother, perhaps she would have brought [Esau] back to the proper path. [The punishment was] that she fell into the hands of Shechem.

* In other words, it was Jacob's isolation of Dinah, not Dinah's and Leah's outgoingness, that was the cause of Dinah's misfortune. Dinah should not have been hidden from Esau. Her encounter with the big, bad world should not have been avoided—indeed, it should have been welcomed. Jacob feared that she would be corrupted by her wicked uncle; he should have realized that, with her firm moral grounding and unassailable integrity, she was far more likely to influence Esau for the better.

44 Interestingly enough, here, too, there is a mother-daughter connection. The Torah tells us that "Leah's eyes were weak." Rashi explains that they were weak from weeping:

This was more than common speculation; according to the Midrash,⁷ these were matches ordained in heaven. But Leah's tearful prayers changed the heavenly decree, and both sisters were married to the righteous younger son. But it was Leah who was Esau's potential soulmate. If she herself felt unequal to the challenge of dealing with his wickedness, her daughter and spiritual heir, Dinah, could have served as the instrument of Esau's redemption.

This is the deeper significance of the adage, "like mother, like daughter," quoted by Rashi. Our children inherit not only our actual traits but also our unrealized potentials. Physically, a brown-eyed mother may transmit to her child the potential for blue eyes inherited from her mother but dormant in her genes. Spiritually, a parent may impart to a child the ability to achieve what, for the parent, is no more than a subtle potential buried in the deepest recesses of his or her soul.⁸

So Dinah's going out to make the acquaintance of the "daughters of the land" was fully in keeping with her and her mother's unique gifts. Her exposure to an alien environment would not have adversely affected her Jewish femininity, her King's daughter's inner glory. On the con-

ליוסף: ולא נתן הקב"ה לאדם חכמה ובינה דעה והשכל אלא לקדש שמו הגדול. וכן: לא ניתנה תורה אלא לקדש שמו הגדול כך דינה ביציאתה הוציאה אלו הנשמות והגנוזות בשכם.

וכעת נבין למה דוברי שכם ואביו נאמר "כי חפץ בבת יעקב" ולמה דייקא בת יעקב. אלא ללמדנו שדינה עוררה מדתו של יעקב שהיא קידוש השם. ולפיכך ראוייה היא לשם. בבת יעקב. ואציג דאיהי לא חזיה מוליה חזי בסוד הענין הגדול הזה. ורצו לדבר כי "לראות" עם הכולל בגימטריא "רב עמרם חסידא" עם ג' הכוללים. * ולפי זה יתבאר לנו מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה הנ"ל) בני לשונות של חיבה חבב הקב"ה את ישראל, בדביקה, בחשוקה, ובחפיצה וכו', ואנו למדים אותה מפרשתו של רשע הזה, בדביקה ותדבק נפשן, בחשיקה, שכם בני חשקה נפשו בבחכם. בחפיצה. כי חפץ בבת יעקב. (ועיין "בראשית חכמה" עשר האהבה פ"ג בפסוק זה) וזה פלא. וכי מרשע זה נלמד דברים גבוהים כאלו.

ברם לדברינו יובן, שהרי היו בו ניצוצות קדושים של מקדשי שם שמים. יתר על כן אף הנסיון של רב עמרם חסידא היה נורא בחשק עצום. בבחינת "שכם בני חשקה נפשו" ובכל זאת גבר על התאוה והוה ענין קידוש השם. והס"א רצתה לקלקל דבר זה. אך בסופו של דבר יצאו ניצוצות אלו מהרע, ונתעלו אל הקדושה בסוד "חיל בלע ויקיאנו".

trary: she was born to the role of the outgoing Jewess, who serves as a source of enlightenment to her surroundings without compromising her modesty and innerness. Rather, it was Jacob's attempt to closet her that invited disaster. In going out to the daughters of the land, Dinah was truly the daughter of Leah—in the positive sense. She was not the "daughter of Jacob," for Jacob had hesitated to put her outgoing nature to its intended use.⁹

47 WITHIN WITHOUT

Therein lies a message to women of all generations: * The Torah is very clear about the different characteristics and roles imparted by the Creator to man and woman. Man is a "conqueror,"¹⁰ charged to confront and transform a resistant, often hostile, world. To this end, he has been supplied with an extroverted and aggressive nature, a nature he is to apply constructively in the war of life—the war to combat the negative without and to redeem the positive elements and opportunities held captive in the most spiritually desolate corners of G-d's creation.

* Woman is his diametric opposite. Her intrinsic nature is non-confrontational, introverted, modest. For while man battles the demons without, woman cultivates the purity within. She is the mainstay of the home, nurturer and educator of the family, guardian of all that is holy in G-d's world. "The entire glory of the king's daughter is within."

But "within" does not necessarily mean indoors. The woman, too, has a role that extends beyond the home, extends also to the most alien of daughters and the most pagan of lands. A woman who has been blessed with the aptitude and talent to influence her sisters, can, and must, be

an "out-goer," periodically leaving her haven of holiness to reach out to those who have lost grounding and direction in their lives.

* And when she does, she need not, and must not, assume the warrior stance of the man. Confrontation and conquest is not the only way to deal with the outside world—there is also a feminine way, a gentle, modest and compassionate way to extract goodness from the evil that rages without. Confrontation is often necessary, but it is also often ineffective and even detrimental. Even the fiercest of battles needs the feminine touch of the outgoing woman.¹¹